

КАРАЦИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 4.

У Алексинцу, Април 1901.

ГОД. III.

Ко је Ђемо Брђанин ?

Прилог испитивању историјских трагова у српским
народним песмама

од ЈОВ. Н. ТОМИЋА.

(СВРШЕТАК)

У прошлости именованом Брђанин звала су се само она племена, која су насељавала и данас насељавају Брда, а то је један део данашње Црне Горе и Горње Арбаније. Тамо су племена: Бјелопавлићи, Кучи, Братоножићи, Пипери, Васојевићи, Хоти, Трепши, Клементе и Скрели итд. О њима се, са данашњим им именима, има нарочитог помена од половине XVI столећа, и када су Турци били притисли све друге околне крајеве, Брђани су им се одупирали и нису им дали у своја брда. Међу овим племенама поглавито су се одликовали Кучи и Клементе. Први су били православни а други католици, и том њиховом верском противношћу користили су се Турци и Млечићи да их по потреби придобијају за се или упућују једне противу других. У оном пак покрету што се мислио извести на Балк. Полуострву крајем XVI и почетком XVII столећа, Кучи и Клементе имали су први повести коло, јер се на њихово јунаштво највише наде полагало. То се исто очекивало од њих и касније за кандијског и морејског рата. Али у колико су ови били познати као одлични ратници, били су не мање чувени као разбојници, који су наносили неизмерне штете суседном становништву. Њихова брда била су им природна тврђава, те добро наоружани излетали су отуда, упадали у ближе и даље крајеве, где су пљачкали

тако да су, по речима Боличиним, которског провидура и других савременика, допирали чак до Филипопоља, нападали су на села и градове, предусретали су караване и претоварени пленом враћали су се кућама, које су им, склоњене по непроходним брдима, биле стоваришта драгоцене робе.²⁴⁾ Због тога су се на њих често кретале турске војске, али су ретко кад имале успеха. О овом њиховом пљачкашком раду сачувано је прилично података у Боличину „Опису скадарског санџаката“ објављеном у *Starinima XII*²⁵⁾, у депешама которских провидура и у извештајима књигоноша, који постоје у Млетачком Архиву, и преписе којих имам при руци; а о Клементима око 1708. год. писао је леп мемо-ријал непознатој личности један католички мисионар, који се тамо дуго бавио и чији један препис имам такођер при руци.

Из тих докумената дознаје се и то, да као што су Клементе, као католици, били противници Мухамеданаца, исто тако су се непријатељски понашали и према црногорским племенима. Племенски живот пак био је тада у највећем жеку и толико моћан, да је угушивао сваку лепу мисао о заједничком раду противу Турака, и њихови сепаратистички интереси били су јачи од свих других. Отуда није никада престајало трвење и отворен сукоб. Зато су једни помагали Турке противу других. Та пак племенска мржња доприносила је да су једни друге сматрали већим непријатељима од самих Турака. Тако 1613. год. Црногорци су пристали уз Турке против Клемената и њихових савезника Брђана²⁶⁾, а седамдесет и две године касније, 1685. год., Сулејман паша Бушатлија успео је да продре на Цетиње само уз припомоћ Брђана, који су били у завади с Црногорцима.²⁷⁾ То исто догодило се 1692. год., кад је Сулејман-паша поново изишао на Цетиње, те одатле одагнао Млечиће и умирио Црну Гору, која је била пристала под заштиту млетачке републике.²⁸⁾ О вери Брђани су мало водили рачуна, да не нападају на своје саплеменике, јер им је плен био главна сврха. Од клементашких пак напада нарочито највише су патили Плаво, Гусиње и православни живаљ у тим крајевима. Горе сам напоменуо да су се ови спуштали и у пећки крај, и тамо су били толико силни, да су им поједина села и паланке морали плаћати данак. По речима горе поменутог католичког мисионара, и сам пећки патријарх плаћао им је годишње седамдесет дуката на име данка²⁹⁾, а ни моћна по-

24) *Starine XII*, 184.

25) И у Ленорманову делу *Turcs et Monténégrins*, Paris, Didier, p. 286.—330.

26) *Starine XII*, 185.

27) У депешама которског провидура од месеца јуна 1685. год. О томе има више у расправи „Последње две године живота и рада харамбаше Баја Николића Пивљанина,“ стр. 31. и 32.

28) *Il Montenegro da relazioni dei provveditori veneti*, стр. 89.—97.

29) „Con prede, con incendii e con desolazioni ridunero prima il territorio (di Pechia) poi la città stessa all' annuali contributioni. . . Anche il Patriarcha è sia Metropolita di Pechia non fu esente da questa legge perche tansato all' annuale pontualissimo esborso di setanta Ducati. A proportione di questo particolar aggravio in Persona Ecclesiastica benchè Scismatica di Rito differente, si pol argumentar la somma delle contributioni imposte sopra il vasto territorio e la città piena di famiglie conspiciue e commodissime de Turchi“.

родица Махмуд-беговића, паша пећких, није могла бити од њих на миру. На њихову кулу Брђани су нападали врло често, чинили им штету, и по ноћној тмини више пута продирали су у харове и конаке те одводили коње и односили плен.³⁰⁾ Овај исти католички мисионар, поред многих других хајдучких поступака Брђана, нарочито истиче њихове напада на турске караване по путевима, али наравно покушава да Клементе, као католике, оправда наводећи како нису дирали робу Хришћана.³¹⁾

Ово досад наведох да се види какви су били Арбанаси Хришћани према својим суседима. Али према овима још гори су били Мухамеданци, који се у Арбанију почињу увлачити још првих дана, чим су Турци завладали њом. У погледу турчења властела су била прва што дадоше примера осталима. Јужна Арбанија у погледу верском није се много опирала, зато се тамо раније и истурчише, а Хришћанство се одржа код племена у планинама и више у Горњој Арбанији. Али и овамо се Мухамеданство поче увлачити од половине XVI столећа. Било је читавих села, која су пристала на примање ислама, те по природи необуздани, сада још штићени турском влашћу, Мухамеданци постадоше обесни и најгори душмани Хришћана, нарочито православних. Поменути католички мисионар вели да је у хришћанским племенима арбанаским турчење нарочито узело маха, од када је Сулејман-паша Бушатлија почео управљати санџаком скадарским (од 1684. г.). У то доба један од његових зетова био је постао агом у Гусињу, где се потпомогнут влашћу одао на придобијање католика за прелаз у Мухамеданство.³²⁾ У једној статистици Горње Арбаније од 1703. има података да је међу самим Клементима, као у раније најчистијем хришћанском католичком племену, имало на 227 душа мухамеданских, док је суседно племе Груде готово цело примило ислам³³⁾. На тај начин суседно православно становништво нашло се у тежој прилици него раније имајући противу себе како Брђане католике тако и Брђане мухамеданце, те према томе није имало у чему да их разликује: обоји су му били душмани.

Дакле савременици догађаја, очевици, најбољи познаваоци прилика у Брдима, и најаутентичнији подаци о Брђанима XVI, XVII и XVIII столећа веле да су, на земљишту рада Мусе кесеџије и у постојбини његовој и братам у Бе-

30) „L' istessa famiglia Mahmutbegovich stata sempre da secoli immemorabili in ascendenti di comando et al hora dominante nel Bassallaggio di Pechia e Ducaggi, sofri più volte danni considerabili nella piopria Casa una volta sacheggiatta intieramente e più volte danneggiata in bona parte, benché fosse inclusa nell' istesso recinto della fortezza posta in sito piano...“

31) „Alle contributioni di Pechia unirono l'incursioni nelle parti, più interne della Turchia e colla stessa scorta dell' odio infestando le strade sacrificavano al proprio sdegno quanti Turchi incontravano appropriandosi il lor bagaglio senza offesa ne delle Persone ne delle robbe de Cristiani.“

32) У горе наведеном меморијалу католичког мисионара.

33) Статистика је приложена поменутом меморијалу.

ма, Брђани радили оне исте хајдучке, насилничке и кесеџијске послове, које народна песма приписује Муси, рођеном брату Ђема Брђанина.

И за ове исте крајеве и места, и само за њих а ни за које друге, где из историје знамо да су живели и радили Брђани, везано је име Брђанин како у споменицама писменим, писаним ћирилицом, тако и у народним песмама. Података из писаних споменика може се навести мноштво и међу њима нема ни једног, да би био обележје ког другог а не становника Брда. То исто вреди за помене у народним песмама. Тако у Петрановићевој I. књ. српских народних песама, у песми под бр. 46, пева се о Васојевић Пери, који се редовно назива Брђанином, као што се тим именом називају и друге две личности у тој песми: ага и Јован. И свима њима то име потпуно пристаје због краја, из кога су. У Вуковим песмама пак, помен Брђанина још је чешћи, Тако у III. књ има га у песмама под бр. 5. (стр. 16.—23.), 17. (стр. 86.—91.); у IV књ. у песмама под бр. 4. (стр. 17.—21.), 9. (стр. 56.—61.), 10. (62.—71.), 11. (стр. 71.—76.), 12. (стр. 76.—81.), 18. (стр. 100.—106.), 22. (стр. 113.); у књ. VII, у песми под бр. 12. (стр. 241.—252. и у варијанту, 252. до 253) и т. д. и т. д. Тог имена има и у другим збиркама, а нарочито у песмама купљеним по Црној Гори, у којима се реч Брђанин свагда употребљава за означавање становника Брда. И то правило нема изузетка.

Дакле, у погледу значења речи „Брђанин“ историја, етнографија и народна песма потпуно се слажу тврдећи једно исто, наиме: да име „Брђанин“ обележава становника оног истог краја, из којег народна песма вели да је Муса кесеџија — Муса Арбанаса, па према томе и брат му Ђемо Брђанин.

И ово досад наведених података, у чију вредност не може бити сумње, мислим да је довољно да се потврди како је без основа мишљење г. Гавриловића о идентитету Ђема Брђанина са Бином Мусакијем. Али да би та неоснованост била још очигледнија и да се у Ђему Брђанину нема Гино (Ђино) из македонских песама, за сваки случај напомињем да има још два факта, који тврде да Ђема треба тражити, не у Македонији нити међу Мусакијама, противницима краља Марка, већ у Горњој Арбанији, у Брдима. Један од тих факата јесте да је код Арбанаса, по народној песми земљака Мусиних и Ђемових, било имена Ђем (Ђемо). О једном таком вели Болица у „Опису скадарскога санџака“ да је у његово доба био добио власт над Плавом и Клементима, па како га ови нису хтели слушати, молио је у Цариграду, да се зарад јаче стеге над Клементима, подигне каква тврдиња. И доиста, крајем 1612. год.

ова је била подигнута на средини пута што је водио из Гусиња у Клементе, на месту врло јаком. У њу је била доведена вода, направљени су покретни мостови и за стражу постављено 200 пешака и 50 коњаника, али овај Ђем, с друге стране добро познати непријатељ Црногорца, није смео седети тамо, већ се склонио у Подгорицу³⁴⁾. Други Мухамеданац с тим именом познат је из 1684. год., опет као противник Црногораца, који су тада били пристали уз Млечиће противу Турака.³⁵⁾ Али је још интереснији факат: да је постојбина Мусе Арбанаса и Ђема Брђанина управо на реци, коју Црногорци зову Цијевном а Арбанаси Цем (Zem) и Ђем, према коме се и зетска равница зове Ђемовско Поље.

И према свему овоме, ако ћемо тражити „помене, прилике и околности што учинише да се у народном сећању створи слика личности, која се у песми зове Ђемо Брђанин, с којом долази у сукоб најпопуларнији јунак народнога певања српског, Краљевић Марко“³⁶⁾ онда ће мишљење проф. Гавриловића о идентитету Ђема Брђанина са Ђином Мусакијем, противно овим фактима, бити само произвољна поставка, јер све прилике, помени и околности тврде да Ђема Брђанина треба тражити на месту, на које се односе несумљиви подаци, што их изложих горе. Тамо га треба тражити још у толико пре што се томе не противе ни македонске песме, у којима се као противник Марков спомиње Гино и Ђино Арнауче, јер што је у тим песмама исти мотив, који и у оној о Ђему Брђанину, то није знак да имамо посла с истом историјском личношћу. Кад се зна да Марко Краљевић у народним песмама не представља краља Марка, него је у суштини носилац песничких мотива, који је каснијом разрадом добио карактер општенародног јунака српског (од куда су га узели Бугари и Хрвати,) и да је постао представник жеља и тежња његових — значи да у истицању различних противника према Марку не треба замишљати просто замењивање једнога имена другим, већ разраду истога мотива под утицајем локалних прилика. При овој разради личност Маркова у историјском погледу долази као споредна према оној другој локалнога карактера. За доказ томе, поред многих других, могу послужити и песме о борби Марковој с Мусом и Ђемом. Оне су постале у крају суседном Брђанима, од којих су незгода имали како Срби православни, **творци ових песама**, тако и углед султанов, о чему је врло лепо сачуван помен у песми о Муси Арбанаси. О антагонизму између Брђана и њихових суседа православних било је одвише традиција, које су се непрекидним су-

34) Starine XII, 183.

35) У тадашњим депешама которскога провидура Зена, а поглавито у оној од 26. септембра.

36) Глас LVIII, 123.

кобима одржавале и освежавале, с тога ништа није било природније него да Срби православни, при опевању своје борбе с Арбанасима у прошлости, према њиховим представницима, оличеним у Муси и Ђему, истакну Марка као свог највећег јунака, као што га Срби и другде истичу, а против Арбанаса, који од своје стране према Марку истичу Мусу, који побеђује Марка, српскога јунака.³⁷⁾ Према томе излази да са Ђемом, као с локалним типом и представником Брђана и Арбанаса, никакве везе нема ни Гино ни Ђино македонских песама, а још најмање Ђино Мусакија, чија се успомена сачувана у народним песмама ничим не да потврдити.

Крајњи пак резултат овог испитивања и разлагања о Ђему јесте: да у Ђему Брђанину, противнику Краљевића Марка из народне песме, немамо Ђина Мусакија нити у његовој борби имамо сачувану успомену на Маркове незгоде с Мусакијима, већ да се у народним песмама о Муси Арбанасу и брату му Ђему, од којих је догађај друге последица онога из прве, сачувало предање постало из историјске суштине о акцији Брђана XVI—XVIII столећа, њихову антагонизму са суседним Србима и трајној крвној освети, због чега се према њиховим представницима (а не историјским личностима) у прошлости истиче опште народни и највећи јунак српских песама, Краљевић Марко.

Правни обичаји у Срба

ПРАВДАЊЕ,

ПРАВНИ ОБИЧАЈ У ЛИЦИ И КРВАВИ ОД СТЕВЕ ЧУТУРИЛА.

Где је год друштва ту се неминовно дешавају и сукоби између интереса појединих чланова тога друштва, те се услед ових сукоба обично дешавају и спорови између појединаца или између друштвених заједница као: породици и задруги.

37) Добротом уредништва „Караџића“ сазнајем о постојању оваке песме у Арбанаса, која као и оне Срба Мухамеданаца у Босни о Берзелез Алији као противнику Марка Краљевића, само потерђује гледиште о локалној разради заједничког мотива, при којој се историјски трагови могу тражити поглавито у локалним примесама.

То је опште познато, и није ми у намери да о том овде говорим, већ је од особитог интереса знати и начин како се у друштву речени спорови воде и решавају.

У том погледу у мом завичају, Лики и Крбави, за вођење и решавање међусобних спорова постоји један обичај, који заслужује пажњу заинтересованих и који, у колико је то мени познато, да сад није нигде прибележен.

Обичај тај у реченом српском крају зове се правдање А ево, у чему се састоји.

Породи се спор између чланова једне перородице или задруге између разних породица или задруга једнога места, било по каквом питању међусобних интереса. И кад се тај спор не може да реши мирним путем, или кад се он не може повољно да расправи ни утицајем пријатеља, родбине или добрих људи, тад обично један од парничара, рецимо А изиђе пред своју кућу изабере ту највидније и најузвишеније место, па онда одатле по имену зове свога противника Б. који на то изиђе из своје куће и пита: „ко зове?“ — и сазнавши шта је у ствари, и он за себе изабере згодно место одакле ће га околина моћи добро чути.

На ово противник А отпочне своју оптужбу, вичући на сав глас тако да на ову вику из својих кућа изиђу сви суседи и старо и младо, и мушко и женско, те пажљиво слушају како оптужбу тако и правдање. Као што тужилац наводи све чиме може да оптерети свога противника, тако ни оптужени не пропушта ништа, што би ишло у његово оправдање. При том вичу што гласније могу, како би их чула што шира околина, и то тако да чешће од вике промукну, чему се није чудити, кад тако правдање по који пут траје по више часова без прекида.

Правдање ово бива најрадије у недељне или празничне дане, после подне кад људи нису на послу. Ну дешава се често да то буде и у радне дане; и тад ће парничари напустити ситнији посао; ну ако је посао важнији, изазвани противник изјави да му тога пута није до правдања, пошто има пречег посла, те се на тај начин правдање одложи за други пут.

Циљ овоме правдању састоји се у томе, да сваки парничар покуша да за своју ствар задобије јавно мишљење свога места. И по који пут се већ после првог правдања дешава, да сви мештани заузму страну једнога или другог од парничара, и у том случају сваки почне јавно да говори у прилог праведне стране. И тад сваки стане да утиче на онога што није у праву, да попусти и задовољи онога „за кога је сав народ,“ те овом не остаје друго, већ да се покори јавном мишљењу.

Ну код заплетенијих спорова често се дешава да се правдање мора понављати по више пута, по више недеља а по који пут и по неколико месеци. А докле год се правдање не заврши, парничари су „у завади“ и један с другим не говори, нити се

посећују нит у сусрету поздрављају. На послетку се овако стање досади свима добрим људима, те ови стану настајавати да парничари правдање заврше и да се измире. А чим велика већина сељана увиди да је овај или онај у праву онда, и мало и велико, и рођаци и пријатељи, стану наваљивати на неправога, да то призна и да попусти. Тад добри људи или племенске старешине посредују и удесе погодбу, под којом се противници морају помирити. Измирење овако дешава се најчешће у очи Божића или крсног имена једнога или другог парничара, како би се пре празника могли измирити један га другом честитати и при том се по обичају целивати.

Овде је сувишно и напомињати, да се овака правдања чешће извргну у грдње и клевете, те да при том који пут дође и до крвавог сукоба, што, разуме се, потиче од карактера самих парничара. Изгреди оваки и јесу узрок, што власт настоји да се правдања у опште никако не смеју ни свршавати. Ну писцу ових врста, још из његовог детињства, добро је познато да су се многа правдања свршавале и без једне увредљиве речи и да су се њима спорна питања повољно решавала. И нема сумње, да што више опадају морал и карактерност да се и правдање све то више измеће у грубе изгреде.

Ну ма како било, о том сумње нема да је и правдање један остатак од древних правних обичаја, наше јавно суђење, као што га још налазимо код Црногораца и Ерцеговаца, али само с том разликом, што се овде парничење — завијање — свршава на јави и скупу, у присуству и под руководством старешина, надлежних за суђење, и што се пресуда изриче на месту одмах после свршене јавне давије.

Односно терминологије при овом правдању ваља напоменути ово: правдати се — поправдати се — значи парничити се путем правдања. Правдач — правдач и ца — значи онога ко се правда, а често и онога ко се вешто правда.

„Што се правда, кад се не оправда. — Правдач је, да му равног нема.“

Народно предање о местима

Село Светлић. Село Светлић налази се у округу Крагујевачком, удаљено за три сахата од Раче. Потпада под општину Ђумићанску, јер је врло мало. За њега кажу да је постало овако :

Била три брата, па су сви заједно прешли из Босне у Србију, Бог те пита кад, и путовали по Србији. Свак је имао по једнога бика — то је било све благо које им је остало после оца. Они су били казали: где ком рикне бик, ту да се настани стално да живи.

Путујући тако по Србији, једном рикне бик у Крагујевачком округу, на пустари између села Трнаве и Чумића, и он се одмах ту настани. Он се звао Вука, отуда се и сељани тога села презивљу Вукићи или Вукићевићи. Сад су већ многи променили презимена, јер је властима тешко наћи кога траже.

Она друга два брата продужила су и даље путовање по Србији. Тако за једнога кажу да се настанио у Крушевачком, а за другога у Пожаревачком округу.

(Ово ми је причао ујак, који је из истога села).

О св. Јовану 1900 г.

Драгољуб Бранковић

Јагодина.

Народно предање о планини „Баби.“ (округ Морвски срез Параћински). Путујући једном на сабор у манастир Св. Петку, причао ми је један сељак, из села Лешја, од куда је овај назив добила ова планина. —

— Свађала се жена с човеком (баба с дедом) по чијем ће имену та кршна планина добити име. Напослетку, кад видоше, да се не могу погодити, реше се, да пуцају, једно на друго, из топа, и то прво да деда испали на бабу, па ако је убије, да планина носи назив Деда. Деда испали топ али промаши, и сад је остало да баба испали на деду. Баба управи нишан и погоди деду, те планина добије назив Баба, а преко пута ове планине, у размаку до 150 м. налази се једно брдо, које је доста високо, носи назив „Деда“.

у Алексинцу

Стеван Петковић

15.—V.—1900 год.

Девојачка међа, (срез моравски, окр. нишки) налази се између Бобовишта и Трњана. Овако се зове једно место, на коме је био, каже се, за време Турака, врло густ луг. Ту су се девојке из оближњих села склањале, кад би Турци зашли по околини да купе девојке за своје жене, те је отуда и име овом месту.

Ђурђевдан 1900 г.

Прибележио

Алексинац

Илија Ђурђевић.

Српске народне приповијетке

Привиљежио : ПЕТАР СТ. ИВАНЧЕВИЋ.

I.

Мухамед и Св. Илија,

Оно ти се, љето моје, састане св. Илија са Мухамедом у некој планини.

Ајде како-му драго, они ти између себе заметну еглену па еглен, беглен, почну се, медени мој, препирати, чија је вјера боља и преча. —

Дошло је и до густе ријечи. Док ће св. Илија — милост га било, Мухамеду рећи : „Е, свече и пророче мусломански, ти велиш, да је твоја вјера преча и боља ! нека буде и тако. Ама ћемо овако окладити се, ти најпрво моли драгог „Алаха“ за кишу, а онда ћу ја, па кога Бог боље услиша, онога је вјера боља и преча.

Мухамед почне се молити Богу и клањати, па клањај, клањај, а кише нема, те нема. Мухамеду се додја и престане.

Св. Илија почне се Богу молити, а оно, побро мој, и љето си моје, стане : сијевати, грмити, а киша као из кабла удари. Пророк Мухамед препане се и повиче : „Илија ! Илија ! ајде амо, умријећу од страха, ето видим да је твоја вјера преча, боља и најстарија.“¹⁾

II.

И сјутра сам овдје !

Пошао неки рсуз у крађу, и, попне се на таван, да украде сланину. А оно кроз баћу ударила зрака од мјесеча, е би чоек рекао, да је мотка или штап попрјечен. Мој ти рсуз помисли ево згоде, па весело с комина да стане попрјечини штап, истом ти он колик' је дуг и широк бљоб доље крај огништа !

Неко повиче из собе : „Дајте вид, рсуз је, покрашће нам оно с тавана ! А рсуз болно, онако здробљен повиче : „И сјутра сам овдје ! ..“²⁾

III.

Еро и Бошњак

Стара је ријеч, Ерцеговина сав свијет насели а себе не расели. И оно ти, добри чоече, Еро дође у Бошњака у службу

1) Приповиједао ми Јефто Ракановић из села „Смрдина“, котар Маглај.

2) По приповиједању Душана Гаџиновића, богослова из Рељева.

Како му драго, Еро одстоји своју годину најма, па науми поћи кући. У Бошњака пун таван сланине, а Ери сланини драга. Истом ће он: „Ама чујеш божје ти вјере, дај ми продај оно сланине!“ Хоћу вала, рече Бошњак, ама ћеш ми за сваки кајиш платити десет цванцика. Еро пристане.

Кад тамо, а Еро нема свију пара. Док ће ти он: „Ја однесох ова неколика кајиша, а других ми не дај док ове кајише не платим...“

И, однесе, ал' како тада, тако и данас, још није пара до-
нио, и дошао по друге кајише сланине¹⁾

У МАНАСТИРУ ОЗРЕНУ, 2—2 1901 год.

Народне мере²⁾

(НАСТАВАК)

Ономе, што сам у 1. бр. „Караџића“ од ов .г. рекао о мерама за дужину, додајем још и ово:

У околини Крагујевца сељаци мере висину дрвета овако: Од дрвета чију би висину хтели знати отидну од прилике за онолико, колико мисле да је дрво високо па стану. Пошто су леђима окренути дрвету рашире ноге, сагну главу и између ногу гледају, да ли виде врх од дрвета. Ако га не виде, иду још, и опет пробају. И овде где тим начином угледају врх од дрвета, стану. Одатле броје колико има корака до дрвета, и веле колико је корака са тог места до дрвета, толико мора бити и дрво високо.

Мере за простор

П а ј в а н, а. м. = круг земље који се може описати конопцем од 5—6 метара дужине: Мала ливада, нема ни три пајвана. (Ресава).

П р е п о н, а. м. = исто. (Шумадија).

Г у в н о, а. м. = исто: Нема плаца ни за гувно земље. (округ ужички).

Л е ј а, е. ф. = простор земље који орач може поорати до ручка (од прилике за $\frac{1}{4}$ дана. Округ пиротски).

1) Чуо од Станка Милановића кмета (кнеза) села Ступара, котар Маглај.

2) Види „Караџић“ за јануар ов. г.

Черек, а. м. = простор земље за четвртину дана орања.
(околина Параћина).

Струка, е. ф. = простор земље од прилике толики, колико захвата 50 редова кукуруза: Остале му неокопане још две струке. (Шумадија).

Мотика, е. ф. = простор који може копач да окопа за један дан: Имам кукуруза за 10 мотика; имам винограда за 3 мотике. (Свуд).

Срп, а. м. = простор који жетелац може пожети за један дан. (Свуд).

Коса, е. ф. = простор који може косач за дан да покоси.

Ралица, е. ф. = простор који се може за један дан ралицом поорати. У брдовитим крајевима Србије не може се орати плугом већ се оре ралицом на два вола, те се ова мера само тамо и употребљава. (Соко Бања, Сврљиг, Рудник и т. д.) Ралицом се обично пооре за дан половина плуга или дана орања. — Види и Вуков Рјечник код речи ралица.

Рало, а. м. или Рало земље = исто. Окрузи руднички и ужички.

Дан орања = простор који се једним плугом за дан може поорати. (Свуд). — У Вуковом Рјечнику: дан орања = ein Morgen Landes, jügerum.

Јутро, а. п. или јутро земље = исто. (Шумадија, Стиг). — У Вуковом Рјечнику код речи јутро стоји под 2. „(у војв.) der Morgen, das Juchart, jügerum (у Србији се каже дан орања).“

Днина, е. ф. = исто. (Види Вуков Рјечник код те речи.)

Ланац, а. м. или ланац земље = исто. (Подунавље, околина Параћина. — (Види и Вуков Рјечник код речи ланац).

Плуг, а. м. или плуг земље. = исто. (Свуд). — (Види и Вуков Рјечник код речи плуг.). — У Даничићевом Рјечнику из књижевних старина српских стоји код речи плоугъ „agatrum, био је и мјера за њиве,“ а за овим су изнесени и примери из старих споменика из којих се то види.

Дулум, а. м. = мера која се употребљава за површину ви-

нограда, а износи 40 квадратних аршина или 1600 гижа. (Алексинац, Нови Крајеви).

М а т, а. м. У Даничићевом Рјечнику из књижевних старина српских стоји код речи мѣтъ: „мјера за њиве и винограде, без сумње онолико значи њиве или винограда, са колико се може набрати једна та мјера жита или вина, modius, њем. mud, чеш. met, а за овим су примери из старих споменика наших, у којима се мат помиње као мера за земљиште. — Г. Ст. Новаковић у објашњењу члана 198 Душановог Законика (изд. 1898.) на стр. 265 вели: „Кабао или мат стара је мера, која је значила једно исто: римско — византијски modius, од којег је и реч мат неким начином постала. Мат је (као и кабао) значи меру простора, јер су се њиме мериле њиве и меру тежине, према житу, које је требало да се засеје онај означени простор.“

Мере за тежину

Д р а м, а. м. = $\frac{1}{400}$ од оке (2,5 грама) или онолико колико је тежак један дукат, ein Gewicht (von Dukaten Schwere), Drachme, drachma. (Види Вуков Рјечник код те речи).

Л и т р а, е. f. = једна четвртина од оке, Gewicht und Mass, ponderis et. mensurae genus. (Вуков Рјечник код те речи).

П о о к е = $\frac{1}{2}$ оке. (Готово свуда).

П о л о к а, е. f. = исто. (Алексиначка Морава).

О к а, е. f. = ein Mass und Gewicht von $2\frac{1}{2}$ (östr.) Pfund, mensura (cantharus) [1,280 kgr.]. У Србији се мјери на оку све н. пр. хљоб, месо, брашно, вино, ракија и т. д. У оци злата има 400 дуката. Ока има четири литре, а у свакој литри сто драма. (Вуков Рјечник код речи ока).¹⁾

Ч е т в р т, и. f. = У Вуковом Рјечнику код те речи стоји под 2. ово: „(у Дубр.) мјера од 20 ока“.

С т а р, а. м. = У Вуковом „Ковчежићу“ I, на стр. 38. у намени стоји: „С т а р, мјера која узима 40 ока жита“.

1) Интересна је да се у Алексиначкој Морави у ортачини у воденици употребљавају ове мере да означе учешће ортака: Кад су ортаци на половину каже се: „ортаци на по полоку.“ Кад један ортак има три дела у воденици а други само један каже се за првог да је ортак на три литре а за другог да је ортак на литру. Кад је неко ортак на осмину каже се да је ортак на педесет драма и т. д. — Ово је можда с тога што од једне оке ујма по толико свакоме припада.

Т о в а р, а. м. — тежина од 100 ока. (Свуд. — У Вуковом Рјечнику стоји код речи товар: die Saumlast, onus iumentii (macht 100 Ока).

П о л а, д е њ а к и п ш е н и ч к а. — Поодавно сам слушао од једног рођака у Соко Бањи о овим мерама за тежину ово: У старије време мерили су се срма и златан новац на малим врло осетљивим теразијама, које су се звале везме. Тада је пола означавало $\frac{1}{2}$ драма, дењак $\frac{1}{4}$ драма, а пшеничка тежину пшеничког зрна. Кад су се везмама мериле: урубине, дукати или злато, тада се домеравало пшеничним зрнима, па ако мерено буде лакше за једно пшенично зрно онда му је вредност била мања за један грош, ако за два зрна онда за два гроша и т. д.)

Ја не знам више мера које наш народ употребљава за тежину. И ове мере су све вептачке. Правих народних мера за тежину наш народ, изгледа, као и да нема, већ у место мера за тежину употребљава мере за количину: шиник жита, врећа брашна, кош сламе, нарамак дрва, пласт сена, вариво пасуља, гутљај воде, мрва хлеба и т. д. о којима ћу говорити у другом броју.

Тих. Р. ЂОРЂЕВИЋ

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЖИВОТИЊЕ И БИЉЕ У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ

Гумрија (гугутка) (*Columba risoria*). — Ова кротка тица врло је омиљена код Турака, па и код нашег народа под Турцима. Турци на њу толико пазе да ће с пута скренути само да је не поплаше. Боже сачувај да ће је узнемирити, а убити — ни помислити. Гумрија слободно улази у дућане и куће и прима храну. Највише их има по житним пијацама где скупљају зрна која се ту растуре. По барошима у Старој Србији види се доста кошница обешених о воће или испод стреје да гумрије у њима станују. Кад гумрија пева у Призрену се овако пева за њом:

Гу, гу, гу!

Гумрија!

А где ћеш?

У Скопље!

А што ћеш?
 За смокове!
 А кому?
 Лазару!
 А што му је?
 Болује!

Кад гумрија изгугуче целу ову песму, за сваки стих по једно гугутање, онда се више не треба бојати хладноће, а кад стане у току песме, онда значи да још није довољно отоплило.

ПРИЗРЕН

Сп. Радивојевић

Гатање о кокошима. --- Кад легу или насађују пилиће, са домаћицом или редушом мора ићи по један дечко од 10—16 год. Тада се понесе обично 14—16 крупнијих јаја. Само насађивање врши се око 7 сати у вече.

Јаја, која су понели, намажу угљеном и тада их оставе у гњиздару све по два јајета једно за другим говорећи: „Све буле а један Турчин“, т.ј. да буду све кокоши, а један петао. Сад се то остави и не дира се док се не излегу.

Кад се пилићи излегу, потрпају их све у сито па их све над ватром окаде. Пошто их окаде, очупају од сваког пилета са главе мало перути и метну под кућни праг што значи, да пилићи никуд не иду од кућних врата.

Кад дође Божић, онда ма који дечак из куће, после службе изађе пред кућу и затвори врата, а домаћица остане унутра. Тада дечак повиче: „О мајко, где ти носе кокоши? -- А она му одговори: У амбару или у кошу или у подрумуу, и т. д. То се виче по три пут.

После тога се кокоши нахране добро. Рањење кокошију на Божић бива 10—15 пута, а при томе се никако не вабе, све ћутећи.

Од овога Божића па за годину дана, (т.ј. до другог Божића, хране се кокоши сваког петка мекињама у које се утуче љусака од оних јаја, из којих су се пилићи извели.

СЛАВКОВИЦА, СРЕЗ КОЛУВАРСКИ

ПРИБЕЛЕЖИО

ОКРУГ ВАЉЕВСКИ

МИЛАН М. ИВКОВИЋ

4. ФЕБРУАРА 1900 г.

Ситне белешке

Ко нађе срећу? — Путовао Св. Сава са својим ученицима па у путу наиђе на једну лењу девојку, која беше рашчупана,

сваљена и тако немарно лежаше покрај пута. Св Сава јој назове Бога, али она и не мичући се с места назор му прими Бога.

„Бог ти дао добру срећу“ — одговори Св. Сава!

Идући даље, наиђу опет на једну девојку, која још из далека, чим их је угледала устане на ноге, стидљиво и радосно их дочека, и предусретљиво прими им Бога прилазећи им руци.

„Бог ти дао злу срећу“ — одговори Св. Сава!

— „Зашто тако“, запиташе зачуђено ученици Св. Саву?

— Она прва и онако не ваља, па нека јој Бог да добру срећу, да и она проживи; а ова друга и од себе је добра и вредна па и злом срећом може проживити.

АЛЕКСИНАЦ.

МИЛИСАВ Д. МАРКОВИЋ

Противу вампира. — У кључком срезу, округа крајинског народ верује да ће се спасти од вампира на овај начин:

1. Кад се чује да се појављује вампир, онда се међу у кућу ма где бодље од велике боце (боцке) и верује се, да на ту кућу неће вампир.

2. У том истом крају верује народ да ономе, који се у суботу родио, не може ништа наудити вампир, тај може слободно ићи ноћу на гробље без икаквог страха.

ЗАВЕЛЕЖЕНО 11—VI—1900 г.

Д. МАРК.

Кад се појаве вампири, народ меће по кућама биљку чешљугу, јер верује да ће од ње побећи.

15—V—900—год.

ПРИВЕЛЕЖИО

АЛЕКСИНАЦ.

Бож. К. Митровић.

Песмица коју говоре деца кад желе да овлада мир у друштву.

Тингир, тингир, лобода,
Падна тесла од Бога,
Удри баба по нога,
Баба роди ртиче,
Го завитка крпиче
Ђути ми, синко Стојане,
Утре татко ти ће ојит на пазар,
Ђе ми ти купит два меја
Еден со мед еден со г
Камче кантарче,
Кому ће му се видат забите

Песмица коју говоре малом детету кад га држе у рукама и с њим се играју.

Думба, думба, дивина,
Јавна коња пауна:

Трчи трчи во игли
Игли го прекрена

Под Богова сеница,
 Бог ми пушти теслица,
 Ја теслица орачу,
 Орач мене пченичка,
 Ја пченичка воденичка,
 Воденичка мене брашенце,
 Ја брашенце баби

Баба мене колаче,
 Ја колаче ргу,
 Рг менѐ зајак,
 Ја зајак Турчину,
 Турчин мене две аспри,
 Ја две аспри попу,
 Поп мене причесна.

Још једна таква песма :

Игли кспа кренова
 Не знам кој ми се вденаа
 Под Богоана сеница
 Тука сам Бог седеше,
 Манастиру (Пореч)
 18. ФЕВРАРА 1900. г.

Врана нога пишеше,
 Краљица писна,
 Детето висна.

ПРИВЕЛЕЖИО
 АНТОНИЈЕ ГОДОРОВИЋ
 УЧИТЕЉ.

Бројанице из Бачке (Шајкашке).

1.

Од Дунава, до Дунава,
 До два цара царевића,
 Орлова соколова,
 Соко паде на ливаде,
 Ливаде се поклонише,
 Турци главе оборише,
 Шмокљан докљан
 Титарош варош.

Сави кост,
 Испод нос,
 Турчин,
 Татарин,
 Зврц.

4.

1—2—3—4—5
 Очо Глиша под кревет,
 Да одсече мачки реп,
 Да задене за качкет.

2.

Седи деда на јендеку,
 Миче брадом на девојку :
 Ој, девојко, где си била ?
 Чувала сам турске гуске,
 Шта су теби Турци дали ?
 Дали су ми једно гушче
 И то гушче крњаушче
 Пребијене главе
 Жмура напоље !

5.
 Ени тени торц,
 Викле вакле кенце форц.

6.

3.

Једно дрво,
 Друго дрво,
 Сависија,
 Преписија,

Штипалици мипалице
 На муле, на куле,
 На медене колачиће
 Мом брату Радовцу
 Метнули га пол кола,
 Да га кола сатру,
 Мекињама саспу
 Шпокљац.

7.

Ја сам мала Ката,
Отворте ми врата,
Попните ме на столицу,
Да дохватим кобасицу,
У торбицу крајцарицу,
У кутицу.

8.

Седи попа на јендеку,
Чува моје сено,
Ја сено крави дам,
Крава мени млеко да,
Ја млеко ђаку дам,
Ђак мени књигу да,
Ја књигу Богу дам,
Бог мени среће да,
Ја срећу па у врећу,
Преко прага па у кућу,
Туј туј тулипан
Сто двадесет и један.

9.

1—2—3—4—5
Бубне шваба попом о кревет.

10.

Ишла Дара на воду
Изгубила јагоду
Нашли момци па појели
Па се разболели.

11.

Од таније до таније
Сије вије кунпаније
Тика така салва
Вака вај вије вај.

12.

Једно коло, двоколо
Троколо четврткало
Џекало мекало
Сегумало дегумало
Деверикало јабукало
Напоље.

13.

Енци менци на каменци,
Тамо кују дванаест деци
Ин тин чарапин
Чара уње гризем дгуње.

14.

Еђеделе беђеделе
Кокођоне немађоне
Фенертук ишталогер
Паткалогер зег зег зег
Ир мар фугуц мар
Игра коло калапач.

15.

1—2—3
Пред црквени врати
Ди се дијева родила,
Христа Бога молила,
Ђорђе, Ђорђе,
Донеси ми грозђе.
А куда ћу доћи,
Нуз пијаце проћи,
Видиће ме Ана
Из нова дућана;
Па ће рећи Ана
Из нова дућана:
Ево овај луди,
Што девојке буди.

16.

Један татак кума Лаза,
Шунди пунди мевревре,
Пуче пушка дерлаон
Држ се вере заката
Није ката ђулистан
Кричке бачке звркаче.

17.

Енгете, пенгете,
Цукерте ме
Авел павел домене
Ерци перци труз траус.

18.

Ен тен тинус со рекетинус
Со реке тика така оја боја
бам бус.

20.

Елем белем белверика
Кути чипка терезика
Октон доетон дивлик јабука.

19.

Ена вена јутертена
Ајел вајел цутер.

21.

Енге тенге тибор табор
Зуза буза безе.

22.

Један столар хоће да направи врата, пита колико треба ексера (н. пр. 5) 1—2—3—4—5.

Скупио 1890. г.

СВЕТОЗАР ВЛАШКАЛИЋ

Чини, како ће девојка заволет момка (и о б р а т н о).— Кад хоће момак да га заволи нека лепа девојка, он тражи јагоду са два или четири листа, кад нађе то, он завије листове у круг, па све то умочи у мед и обавије све свиленим концем да изгледа као прстен.

Кад хоће да га заволи девојка, он је само погледа кроз тај прстен.

Верује се да ће он бити тој девојци сладак и мио као јагода и мед и да ће између њих бити љубав чврста као свилен конац.¹⁾

Чуо сам у селу Кушиљеву
СРЕЗУ МОРАВ. ОКРУГУ ПОЖАРЕВ.

Никола Костић

Ситне биљешке из Босан. Крајине. — I. У селу Брванцима код Јајца рекоше ми: „Повитак и млико²⁾ род је, и не могу се узети, т. ј. ако је рецимо Симеуна повила и задојила двоје дјеце она су род, па макар им родитељи ништа своје и не били“

II. Наш је сељак у Босни, а особито у Босан. Крајини доста штедљив у погледу блага и стоке, нашалиш ли се с њим да ти дадне бравче, он ће ти у шали рећи:

„Теле веле, кока ма, јањета ми жа' ама ако није лабуде, мора нешто да буде“! т. ј. свега ми је жао, ал' ипак ће нешто бити. . . .

— П. С. И. —

1) Види „Караџић“ за 1899. г. стр. 122.

2) У неким селима травничког (травањског) округа говоре и правосл. Срби западним нарјечјем.

Белешке

Вампир и Вампировић догађај из народа. — Вампир је кад се неки човек по земљи шета, после своје смрти, а Вампировић се зове онај, који може да убије Вампира.

Село Доморовце је у Гњиланској кази, а у њему честит свештеник Ђорђе. Пре 7 год. појави се у томе селу вампир. Сви се сељани узбунили и поплашили и свим се силама труде да напаст из села изгоне. Чим се сељани о томе почеше договарати а вампир по селу поче још јаче да плаши; поче кроз село јаче лупати и каменицама се бацати, а сељани све више у страху. Поп их уверава да вампир не постоји али све за бадава. Они разбирају за Вампировића, који ће вампиру доскочити.

Разбирајући тамо овамо, чују за неког у Прешевској кази. Они оду к њему, кажу му у чему је ствар и погоде се с њим да му даду краву музару, пошто убује вампира. Вампировић дође. Сељани се скупе ако њега; међу њима је и поп, који и пред њим уверава сељане да то не постоји, и да ће за бадава дати музару. Вампировић опет са своје стране доказује да то постоји и да их је сијасет поубијао.

— Чујеш, Вампировићу, рече му поп Ђорђе, и ја ћу с тобом поћи кад га будеш гонио.

— Дођи, вели му Вампировић, па и ти да се добро о томе увериш.

Доцкан у вече, изађе Вампировић с пушком, а са њим је поп Ђорђе и његов један пратилац.

Ишли су изван села и на један пут Вампировић повика :
— Ено га! па окренув се попу и другу му, прошапта им :
— Причекајте ме ту.

Он се од њих за неколико корачаја удали, стаде, наже се, па се опет врати, говорећи им :

— Пазите, сад ћу га убити. Ту је, и пушку напе.

— А! проговори Вампировић, Ено га! и опали.

— Убих га; рече Вампировић. Ајдете да се уверите.

Пођоше сви и Вампировић им показа место, и кад ови погледаше видеше као неку усирену крв. Тада Вампировић поче попа питати, да ли сад верује. Поп то и не слуша, него барата по оној крви, и уједан пут повика.

— А шта је ово? и показа један запушач од стаклета, кога ту нађе.

Вампировић кад виде с ким има посла, одмах онако по мраку оде од куда је и дошао и без краве и без збогом; а поп се са својим пратиоцем врати весело у село, где исприча шта се догодило и изведе поуку, да се више не обмањују.

Вампировић је дакле напред спремио животињску крв и за то се оно одвојио од њих, да га не би видели, кад буде крв просуо; али је и овде лаж показала своје кратке ноге; јер му је тада и запушач испао.

Да би пак поп Ђорђе са свим убедио сељаке, да тога у њиховом селу нема, он се постара да пронађе тога „вампира.“ Кад га је пронашао, онда га је позвао к себи, и саветовао да више не иде „које куда“, а поред тога му је и запретио, те тако „вампира“ нестане. Сељанима није хтео открити „вампира“ из разлога њему познатог.

Краву су сељани дали поп Ђорђу на рачун плате, као учитељу.

ГЊИЛАНЕ.

Сп. Радивољевић

Бадњак. — У 12. бр. „Н. Искре“ од 16 децембра пр год. под рубриком „Кроника“ — Наука — види се, да су неки од п. господе књижевника, научно — филолошки — доказивали, одкуда је постанак речи „бадњак“. Па је неки књижевник под потписом „Драгаш“ изнео своје против-разлоге — Ја, као лајик, и човек, који располаже са врло мало спреме у том погледу, нећу се ни упуштати у оцену. Али, бавећи се купљењем речи у народу за „Речник.“ бићу толико слободан, да пружим п. господи две народне речи, као материјал који, по мом мишљењу, може п. господи послужити за правилно решење горе поменутог назива:

1. Реч „Б а т“, — именица м. р.; у 2. п. има: „ба̀та“. — Значи с р е ћ а у животу или с у д б и н а.

2 „Б и т е в и ј а“, е ж. Значи: осечено и окресано, круто дрво, које се не може савити.

— Кад се уз реч „Б а т“, узме и цео онај народни обичај о уношењу „б а т њ а к а“ (бадњака); па оно бацање жита и метање меда, соли, хлеба, паре на „б а т њ а к“: па оно остављање пола колача на осечени пањ од батњака у забрану, — све ово значи, да желимо, да нам овај „с р е ћ њ а к“ — „б а т њ а к“, буде у наступајућој години срећан.

Т. М. Б.

Антрополошки Институт Велике Британије и Ирленда. Овај је институт основан 1871. претапањем старијег Антрополошкога Друштва и Етнолошкога Друштва (Anthropological Society и Ethnological Society). Њему је задатак унапређење науке о људском роду, антропологије, збирањем посматрања, која се тичу човекове прошле историје и садашњег стања у свима деловима света. Он испитује строго егзактним начином све, што може бацити светлости на законе човекове природе: његово порекло, историју и подобности прогресивног развитка и цивили-

зације. Он га проучава телесно и психолошки, у свима типовима у којима се он налази у разним крајевима света и компаративно у вези са остатком анималног царства. Крајњи предмет Института, према томе, јесте подићи Науку о човеку на основи добро оверених факата и логички изведених закључака. Као средство за овај циљ, Одбор Института примио је план рада, коме су главне тачке ове : — 1. Састанци ради читања периодских издања и дискусије антрополошких питања. 2. Издавање листа, који ће садржавати извештаје о раду на састанцима и помагати Институту у својим радовима. 3. Одржавање библиотеке, која садржи главне антрополошке листове, који се издају у Уједињеној Краљевини или где било, сем тога велику и од вредности збирку ручних књига (books of reference), путописа и истраживања, опширну колекцију фотографских снимака и необјављеног материјала ради оних, који проучавају антропологију. Чланови из земље, као и они из Лондона, могу позајмљивати књиге из књижнице. 5. Назначивање одборâ, који ће водити нарочита истраживања у разним гранама антропологије, када се укаже прилика за ово. 6. Кооперовање са Британским удружењем за унапређење наука (British Association for the Advancement of Science) и са иностраним научним друштвима у антрополошким истраживањима; кооперовање са појединцима и институтима ради истраживања и ради оснивања помесних средишта за антрополошке студије, и уопште подстицање трудова како појединаца тако и локалних, да се припомогне предмету Института. — Институт издаје од јануара 1901. поред ранијег Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland (досад 28 књига, в. 8^о), још и илустровани месечни лист у свескама, под натписом Man (човек), који стаје 6 шилина годишње за чланове, а 10 ш. за нечланове. Лица, која би желела постати члановима овога института имају се обратити секретаријату института (Secretary of the A. I. of G. B. and I., 3, Hanover Square, London W.). Избор врши Институт; чланарина, годишње две гвинеје, за цео живот 21 фунта стерлина. —

Између осталог изабраног садржаја у Man-у нарочито се препоручује читаоцима г. А. А. Масдонелла, М. А., професора санскрита оксфордског универзитета, опширан некролог (у фебруарској свесци) познатог лингвисте Макса Милера, који је умро 28. октобра 1900. п. н. календару

Пав. Ј. М.

ПРИКАЗИ

Српски Краљевски Народни Музеј. — **Опис ствари из заоставштине Вука Стеф. Караџића.** Београд. Штампано у Срп. Краљ. Државној Штампарии 1900. 12, стр. XI+234. Цена 0.50 дин.

Овај опис садржи, Народном Музеју предати, део Вукове посмртнине, описан по најзначајнијим спољним белегама. Према облицима предмета и подобности њиховој за излагање они су подељени на два одељка. Први одељак чине „изложене ствари“ које се гледају на зидовима, по ковчезима и столовима; а други „неизложене ствари“, каје су сложене по фијокама. „Вукова заоставштина, вели се у Опису, у Народном Музеју даје посматрачу градива са више гледишта.“ На првом месту помаже стварати појам о Вуковом домаћем животу, на другом месту Вукова заоставштина приноси ка сазнању разних културних прилика у месту Вукова живовања у Бечу. Опис Вукових ствари садржи по неке податке занатлиске и трговачке врсте и т. д. — Управа Народног Музеја примаће с благодарношћу свако обавештење које би ишло у корист садржини овога описа.

Баналачки (ралнички, дунђерски), језик приопћио **Лука Грђић-Бјелокосић.** (Сепаратни отисак из „Гласника Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини,“ XII, 1900., 3. и 4., стр. 587—591). Сарајево, Земаљска Штампариија. 1900. 4-тина стр. 5.

Баналачким језиком служе се дунђери у сребрничком котару међусобно при раду, да их газда не би разумео, иначе код кућа се служе српским језиком. И овај као и други тајни језици из дана у дан све више опада те га ваља проучити пре но што са свим угине. Ово је леп приложак познавању тог језика, али је још недовољан за потпуно упознавање. — Г. Писац је разабрао да је колевка овом језику у Осату, али се дунђери и из другог дела сребрничког котара њиме служе. Г. Писац је запазио да је у многим речма овог језика корен арбанашки и да су многе речи пренесене из турског језика, неке су пак речи сковане по својству ствари. — Г. Писац је чуо од неког старца да је дунђерима остао тај језик још од Св. Томе, дунђерског патрона.

Годишњица Николе Чупића, издаје његова задужбина, књига XX. у Београду. Штампано у Државној Штампариији 1900. 8-мина, стр. XIV+252. Цена 2 динара.

И ова књига „Годишњице“ садржи при-

ложака од интереса за наше читаоце, те је овде приказујемо. У првом делу су записници Одбора Чупићеве Задужбине, а у другом су ови чланци: **Трговачки центри и путови по Српским Земљама у средњем веку и у турско време,** географско-историјска студија, написали Петар Р. Косовић и Михаило Миладиновић, *Филозофи* III год. (1—56); — **Свети Прохор Пчињски и његој манастир,** од Др. Јована Хаџи Васиљевића (57—116); — **Бурађ Кастриотић-Скендербег,** историска скица из XV века од Мих. Ј. Борђевића, професора (117—145); — Из Србијанке Симе Милутиновића Сарајлије **Мрца васкрс** са коментаром од † Драг. С. Милутиновића (146—162); **Географско-привредни односи Црне Реке и Тимочке Крајине** од Др. М. В. Смиљанића (163—194); — **Биографски прилози новијој историји српској** од Анд. Гавриловића (195—210); — **Scupi (Старо Скопље)** од М. В. Веселиновића (211—215 — **Изморник** од М. В. Веселиновића (216—227); — **Из Фрушке Горе** (Манастири Гргетег и Раковац) од М. Б. Милићевића (228—239); — **Скит Светога Великомученика Ђорђа** од М. Б. Милићевића (240—244); — **Прилошци** архиман. Илариона Руварца.

Последње две године живота и рада **харамбаше Баја Николића Пивљанина** (1684 и 1685. год.) по архивским подацима написао **Јов. Н. Томић.** Београд. Штампано у Штампариији Краљевине Србије 1901. Стр. 34. Цена 0,40 дин. (Прештампано из „Прогресног Гласника“ за јануар и фебруар 1901. год.)

Многи јунаци наших народних песама познати су нам готово само из народнога предања, онако како их је народ запамтио и схватио. Па и знање о Пивљанину Бају, изувезши само писмене помене о његовој смрти, заснива се скоро искључиво на народном предању. Прикупљајући градиво за друге послове нашао је г. Томић нешто података и о харамбаши Пивљанину Бају, из последње две године његова живота и рада, па је на основу њих, познатом критичношћу и марљивошћу, описао две године рада и борбе Пивљанина Баја и његове дружине до јуначке му смрти на Вртијељци 1685. г.

Живая старина. Периодическое издание отдѣленія Этнографіи Императорскаго Русскаго Географическаго Общества, подъ редакціею председателствующаго въ отдѣленіи этнографіи **В. И. Ламанскаго** С. Петербургъ.

Етнографски одељак Императорског Руског Географског Друштва у Петрограду издаје часопис под горњим насловом. Годишње излазе четири свеске т. ј. свака три месеца по једна, а у величини од 9—10 штампаних табака. Часопис се добро уређује и у свакој свесци налазимо четири одељка: у првом су чланци и расправе по разним етнографским питањима; у другом је необрађени материјал — песме, приповетке, пословице, дијалектни изговори и правопис, у трећем одељку је критика и библиографија — овде се оцењује и приказује свака књига која се дотиче руске и словенске етнографије и четврти одељак чине белешке (смѣсь).

У својој деветој години излажења (1899) часопис доноси ове радове. У одељку чланци и расправе: **Приче из живота Паљех — Жиздринских Шума**, од В. Н. Добровољског; **Етнографске прибелешке на путу од града Никољског до Тоџми** (у североисточној европској Русији) од Гр. Потанина; **Деоба становника Битољског Вилајета** (у Турској) по народности и вери, године 1897 од А. Ростковског; **Латишке (литванске) позајмице од словенских језика** од Ензелица; **Прте из савременог економског положаја Башкир — Уфимске губерније** од Калачева; **Домаћи живот сељака Левочке општине боровичког среза, Новгородске губерније** од М. Синозерског; **Енглеско — индијски кавказ — Судар Енглеске са авганистанским пограничним племенима** од Аристова.

У одељку: споменици из народне књижевности и језика доноси ове радове: **Зборник Панајота Ђиновског из села Галичника** (код Дебра у Турској) од П. А. Ровинског; **На деоби сеоске задружне — земље — слика из северно-руског живота** од Шустикова; **Материјали за речник тунгуских наречја** од Скурлатова; **Прича о чесотичном чародјелу** од Богоразе; **О народном говору Чухломског среза Костромске Губерније** од Покровског; **Приче о Еленди и његовим синовима** (превод с чукотског језика) од Богоразе; **Три приче записане у Колимској области** од Богоразе; **Списак речи и израза тобољског језика; Песме и шаљиве досетке**

од Потањина; **Издевање имена у селу Хмјелевском среза кадниковског** од Шустикова; **Народне речи и изденута имена у Пермској губернији** од Јаркова; **Свадба у Хмјелевицкој парохији Костромске губерније** од Кузнецова.

У трећем одељку приказане су и оцењене важније књиге етнографске садржине, које се појавише у току године. Од српских књига приказане су: **Српске народне пјесме**, скупио Вук Караџић књига VI, и **Српске народне приповетке**, скупио Атанасије Николић, на свет издали његови унуци.

У својој десетој години (1900) доноси ове радове. У одељку чланци и расправе: **Продужење чланака Енглеско-Индијски Кавказ; Лутајућа племена између река Индигирке и Колиме** од Јохелсона; **Труба** (као музикални инструмент) у народном веровању од Мошкова; **О једном старословенском обртању с тачке гледишта савремених словенских наречја** од Иљинског.

У одељку споменици народне књижевности и језика доноси ове радове: **Продужење чланка о зборнику Панајота Ђиновског и деоба становника Битољског Вилајета; Погледи на свет и живот Вотјака, Черемиса и Мордва** од Мошкова; **Оглед паралелног речника руских говора** (Гамочко — бојковски говор) од Свјенцицког; **Провинцијализми љубимског среза** од Бал ва; **Неколико духовних стихова** од Чернишева.

У трећем одељку приказано је и оцењено 17 дела етнографске садржине. Од српских дела приказан је превод Гопчевићеве: **Старе Србије и Македоније** од В. Корабљева. — Судаћи по многим чланцима као и по овом приказу изгледа да Етнографски Одељак Императорског Руског Географског Друштва нема баш великих симпатија према ономе што је српско. Но, ми ипак препоручујемо „Живу Старину“ читаоцима „Караџића“ као вала по уређени словенски часопис, који пружа тако драгоцене чланаке и градива за проучавање и упознавање руске и словенске етнографије. На нама је пак да својим радовима уклонимо сваку ма и најмање непријатну сенку са онога што се српско зове, те да у словенству заблистамо оним сјајем којим смо и заслужили да блистамо.

Чед. М.

„КАРАЏИЋ“ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1¹/₂ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ, ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ, ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.